

67-72-120/3
25. 11. 2023р.

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
професора кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу
Київського національного університету культури і мистецтв
Батченко Людмили Вікторівни на дисертаційну роботу
Цікала Євгена Іановича на тему «Розвиток системної інтеграції
в управлінні підприємствами», представлену на здобуття наукового
ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та
управління підприємствами (за видами економічної діяльності)**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота присвячена вирішенню важливої наукової задачі – розробці теоретико-методологічних засад, концептуальної бази, методичних і прикладних основ, практичних рекомендацій щодо розвитку системної інтеграції в управлінні підприємством. Своечасність досліджень визначається гострими економічними та управлінськими проблемами, необхідністю підприємств формувати комплексну ефективну систему управління і розвитку, яка була б дієвою, гнучкою та адаптивною до ринкових умов господарювання.

Для українських підприємств ці проблеми набувають високої значущості з огляду на той факт, що ефективність управлінських процесів зумовлена не тільки наявністю компетентного управлінського персоналу в системах управління підприємства і умовами глобалізації, інтернаціоналізації господарств національної економіки, транснаціоналізації підприємницької діяльності, а також і трансформаційними інтеграційними процесами в економічній, торгівельній, соціально-культурних сферах як в Україні, так і у світовому масштабі. Тому проблема розвитку системної інтеграції в управлінні підприємствами в сучасній економічній та управлінській науці посідає вагоме місце і у теоретичних дослідженнях, і у практичній експертній діяльності відомих економістів-дослідників, науковців та менеджерів

Першочергова ціль системи управління підприємства в ринкових умовах, що характеризуються нестабільністю мікро- та макроекономічних факторів, виступає оцінка та визначення поточних перспектив даного підприємства, тобто його спроможності до збалансування можливостей підприємства із потенціалом зовнішніх чинників задля досягнення запланованої мети та з ціллю існування в умовах конкуренції нині та у перспективі. У цьому контексті актуалізується

проблема прийняття рішень (як одна з ключових в сучасній науці і практиці управління), через управлінські інтеграційні процеси систем господарювання, що робить саму систему управління більш складною, інтегрованою і потребує реорганізаційних змін і підходів до управління підприємством загалом.

Зважаючи на вище викладене тема дисертаційної роботи Цікала Євгена Івановича є актуальною та своєчасною.

Ступінь достовірності і обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність засвідчена посиланнями на джерела інформації, відповідністю висновків змісту структурних частин дисертації та отриманих результатів виконаним завданням.

Обґрунтованість базується на використанні таких методів наукового дослідження: системний, групування і систематизування, історичний, експертні оцінки, порівняння, аналіз і синтез, статистичний аналіз, структурно-логічний аналіз, кореляційний аналіз, індукція та дедукція, алгебра логіки, морфологічний аналіз тощо. Наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи обґрунтовані відповідно до концептуальних, теоретико-методологічних і методико-прикладних засад розвитку системної інтеграції в управлінні підприємствами.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертація складається із вступу, 5 розділів, 15 підрозділів, висновків за розділами і загального (підсумкового) висновку, списку використаних джерел (421 найменування), 13 додатків. Обсяг основного тексту становить 360 сторінок.

Перший розділ «Теоретичні та прикладні засади системної інтеграції в управлінні підприємствами» присвячено розкриттю сутності і значенню системної інтеграції в управлінні підприємствами в засадничих теоретико-методологічному і прикладному аспектах її розвитку (с.64-94); викладено концепцію розвитку системної інтеграції (с.94-119); подана розробка інтеграційного базису з розкриттям змісту його елементів та концептуально-конструктивним встановленням в системі управління (с.120-140), а також сформульовані загальносистемні інтеграційні ознаки за усіма видами інтеграції, з виділенням провідного інформаційно-економічного виду (с.140-148).

У другому розділі «Аналізування та оцінювання інтеграційних процесів в управлінні підприємствами» розроблено та систематизовано методичні положення з аналізування інтеграційних процесів в управлінні підприємствами для предметного застосування в об'єктно-орієнтованих методиках аналітичної підготовки інтегрованих рішень та аналізу їх реалізації (с.153-164); здійснено оцінювання самоорганізації інтеграційних процесів з допомогою статистичного аналізу варіювання значень індикаторів рівня самоорганізації за інтеграційними підсистемами (типовими: виробничою, кадровою, фінансовою, маркетинговою, інформаційною, управлінською) підприємств, а висновки за результатами аналізу дають змогу цілеспрямовано та поглиблено досліджувати і вдосконалювати ці процеси на підприємствах (с.164-178); узагальнено досвід системної інтеграції в управлінні суб'єктами господарювання із зазначенням тенденцій розвитку та акцентуванням на використанні інформаційних систем в процесі системної інтеграції, а також з наданням та інтерпретацією результатів кореляційного аналізу впливу чинників зовнішнього середовища на функціонування інтеграційних структур (на макrorівні і макrorівні) Львівської області та формулюванням висновків про впливи на індикатори рівня самоорганізації інтеграційних процесів (як істотних ознак), що використовуватимуться для моделювання управлінських рішень в процесі системної інтеграції на підприємствах (с.179-189).

У третьому розділі «Системна інтеграція в управлінні підприємствами в умовах самоорганізації їх діяльності» розкрито методологічну сутність поєднання інтеграції та самоорганізації в управлінні підприємствами базуючись на концептуальному поданні реінтеграційних перетворень в інтегрованій системі управління, як динамічній системі, яка самоорганізується, досягаючи самоорганізаційних ознак (с.195-213); апробовано алгоритм стикування інтеграційних і самоорганізаційних ознак за принциповими інтеграційною інформаційно-економічною вимогою "узгодженість" і самоорганізаційною вимогою "когерентність", за базовим категорійним елементом "результати діяльності", для Звіту про управління і ДСТУ ISO 90001:2015 «Системи управління якістю», за відношенням стандарту до функціональної підсистеми обліку і аналізу системи управління підприємства (с.215-222), що підтверджує його практичну застосовність; розроблено концептуальне підґрунтя до розвитку системної інтеграції в управлінні, яке представлено у формі інтеграційно-самоорганізаційного концепту інформаційно-економічного управління діяльністю з розкриттям змісту елементів концепту (с.223-248); розроблено схематичну модель реалізації інтеграційного процесу в умовах

самоорганізаційної рефлексної взаємодії агентів-суб'єктів господарювання (с.248-256).

У четвертому розділі «Інформаційне забезпечення розвитку системної інтеграції в управлінні підприємствами» розглянуто інформаційну основу системної інтеграції в управлінні підприємствами, яка представлена: сукупностями показників економічно та інтеграційного станів, у їх поєднанні в комплексний стан ("економіко-інтеграційний"), а саме, парами комплементарних показників "ефект діяльності – ступінь інтеграції", "ефектоформуєчий показник – показник інтеграційної ознаки"), діапазонами змін показників, з вказанням біфуркаційних, "пробіфуркаційних", "квазібіфуркаційних" точок (с.261-272); технологією формування та ідентифікування названих вище показників на основі реквізитної рецепції інтеграційних і господарських дій за бізнес-процесами (операціями) (с.272-281); на основі якісного аналізу змін значень показників ефекту діяльності і ступеня інтеграції виділено шість видів комплексного стану та дано оцінку типам економічного й інтеграційного станів (в межах кожного виду) на предмет їх підсилення і послаблення та впливу дезінтеграції (с.281-303); розкрито вплив податкового чинника на інтеграційні процеси в управлінні підприємствами в контексті рефлексивного реагування в центрах відповідальності на податкове навантаження за складовими елементами навантаження, які подаються інтегрованим інформаційним форматом "витрати – доходи – фінансовий результат", в межах інтегрованого (наскрізного, координаційно-регулятивного) проходження бізнес-процесів через центри, відповідні формату, обираючи прийнятний режим оподаткування (с.303-319); за результатами аналізування існуючої системи адміністрування податку на додану вартість обґрунтована доцільність технологічного інтегрування моментів виникнення податкового зобов'язання, податкового кредиту з моментом надходження виручки та сплати податку до бюджету, що дає змогу інтегрувати рух коштів і об'єктів в бізнес процесах, а справляння податку з виручки (як альтернативного), за теоретично розрахованою ставкою, меншою за ставку ПДВ, за критерієм еквівалентності надходження сум за двома податками до бюджету, технологічно спростить дії для учасників (с.320-331).

У п'ятому розділі «Моделювання управлінських рішень в процесі системної інтеграції на підприємствах» представлено формалізовану базу процесів ухвалення і реалізації рішень у формі розробленої інформаційно(сигнально)-алгоритмічної моделі функціонування ієрархічних систем управління, з інтерпретацією моделі на здійсненні інтегрованих процесів в межах вирішення завдань з інтегрованого розв'язання глобальної і локальних задач управління в керівних і керованому елементах системи на концептуально-

прикладних засадах функціонування систем підтримки рішень (с.336-356); розкрито функціональні можливості програмних систем підтримки рішень в інформаційних системах управління та їх розширення, шляхом надання процесам ухвалення і реалізації рішень інтеграційних властивостей (доповнення інтеграційними компонентами), і втілення цих якостей в додатках з підтримки рішень в ERP-системах, що технологічно дає змогу запобігати дезінтеграційним загрозам (с.356-364); представлено концептуальну конструкцію інформаційно-економічного механізму ухвалення і реалізації управлінських рішень в інтегрованих системах управління, в якій інформаційні і економічні компоненти механізму (поєднанні через властивості і характеристики) функціонують з допомогою системи (підсистеми) ухвалення і реалізації рішень ("системи підтримки рішень"), забезпечуючи структурування рішень та становлення їх як інтегрованих на основі процесно-процедурної інтеграції ухвалення і реалізації за підсистемами системи управління на інтеграційному базисі, в межах розв'язання завдань управління (за базовими категорійними елементами) господарською діяльністю, управління інтеграцією і самоорганізацією (с.364-380); проведено структурне позиціонування процедур ухвалення і реалізації рішень, за яким локалізація (встановлення) процедур відбувається за поєднаними (стикованими) властивостями і характеристиками інформаційних і економічних компонент, в межах підсистем (які виділені за етапами процесу ухвалення і реалізації рішень) названої вище системи ухвалення і реалізації, а виконання процедур передбачає опрацювання показників інтеграційно-самоорганізаційних ознак та ефектоформуючих показників діяльності, ступеня інтеграції й ефекту діяльності; інформаційно-алгоритмічний зміст такого опрацювання (рівно ж зміст процедури) складатимуть властивості і характеристики інформаційних та економічних компонент, підкріплені розрахунковими методами та відібрані для потреб розв'язання завдань управління і активовані процедурами цих завдань; у ході виконання процедур на рівні дій і подій, пов'язаних із здійсненням бізнес-процесів на підприємстві, забезпечуватиметься одночасна ідентифікація інтеграційно-самоорганізаційних ознак і інформаційних ознак (реквізитно підтверджених) встановлення бухгалтерських кореспондуючих рахунків за господарськими операціями бізнес-процесів (з обліково-економічним (вартісним) оцінюванням об'єкта), які стають інтегрованими, що показує практичну довершеність системної інтеграції в обліковому сегменті забезпечення управління підприємствами (с.380-391).

Теоретична і практична цінність результатів дослідження

Теоретичну цінність представляють такі результати дослідження:

- розроблена схематично-описова модель реінтеграційних перетворень в процесі самоорганізації інтегрованої системи управління підприємством;
- теоретично обґрунтовані, на методологічних засадах побудови і функціонування систем управління, загальносистемні інтеграційні ознаки для досягнення системою статусу інтегрованої та утримання такого статусу на загальносистемних самоорганізаційних ознаках гомеостазису системи;
- розроблені теоретичні основи якісного оцінювання комплексного стану суб'єкта господарювання з викладенням концептуальних теоретико-методичних положень такого оцінювання;
- розроблена схематично-описова модель реінтеграційних перетворень в процесі самоорганізації інтегрованої системи управління підприємством;
- здійснене моделювання впливу податкового навантаження на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання з формалізованим описом чинників впливу і теоретично обґрунтованими розрахунками оцінювання впливу;
- розроблена модель (із схематично-формалізованим поданням) реалізації інтеграційного процесу в умовах рефлексивного управління;
- структуровані та формалізовано подані процеси ухвалення і реалізації рішень в ієрархічних системах управління та здійснена їх процесно-процедурна категорійноорієнтована (категорійно базована) імплементація інформаційно-економічним механізмом ухвалення і реалізації рішень, на рівні формалізованих процедур, через систему ухвалення і реалізації рішень на інтеграційному базисі у функціональних підсистемах інтегрованої системи управління підприємством.

Практичну цінність мають такі результати.

Для прикладного формування інтеграційного базису разом з базовими категорійними елементами, елементи базису і змістовні характеристики категорійних елементів складатимуть базу знань підсистеми управління інтеграцією і самоорганізацією інформаційної системи управління підприємством, яка використовуватиметься в додатках до ERP-систем. У цьому ж контексті, прикладне значення має інформаційно(сигнально)-алгоритмічна модель процесів ухвалення та реалізації в ієрархічних системах управління, яка реалізовуватиметься на інтеграційній базис-платформі в інтеграційних підсистемах системи управління.

Практичний інтерес для запровадження представляє поєднання стандартів інтегрованого звітування і стандартів систем (підсистем) управління, які утворюють інтегровану систему управління підприємствами, на основі розробленого алгоритму прив'язки до них інтеграційних ознак сумісно із самоорганізаційними ознаками, що підвищить інтегративну якість інформативності і функціональності системи.

Результати наукових досліджень використані у діяльності департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 1-52/497 від 20.09.2023 р.). Основні положення дисертаційної роботи впроваджені у практику діяльності низки вітчизняних суб'єктів господарювання, зокрема, у ТзОВ ВП «БУДІНВЕСТ» (довідка № 57 від 09.08.2023 р.), трансформаційному офісі АТ «Райфайзен Банк» (довідка № 459 від 16.08.2023 р.), ТзОВ «ГАРАНТБУД» (довідка № 17 від 08.08.2023р.), ПП ФІРМА «УКРІНВЕСТПРИЛАД» (довідка №09/20/01 від 20.09.2023р.), ТзОВ «ВЕСТТРЕЙД» (довідка № 2308-1 від 23.08.2023 р.), ТзОВ «Вогнезахист» (довідка № 15/08-01 від 15.08.2023 р.), фізичних осіб-підприємців (довідка № 1 від 17.08.2023 р., довідка № 4 від 18.08.2023 р.), що засвідчує їхній прикладний характер.

Основні положення і результати дисертаційної роботи впроваджені у навчальний процес Львівського національного університету імені Івана Франка і застосовуються під час викладання дисциплін «Господарсько-правове адміністрування» (для студентів спеціальності 073 «Менеджмент»), «Моделі і методи прийняття рішень в аналізі і аудиті» та «Аудит в облікових системах» (для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування»), а також під час написання кваліфікаційних робіт магістрів (довідка № 2243-У від 01.09.2023 р.).

Наукова новизна результатів дослідження

Науковою новизною характеризуються такі результати дослідження:

– розроблено концепцію розвитку системної інтеграції в управлінні підприємствами, яка ґрунтується: на застосуванні інтеграційного базису, як платформи системної інтеграції, в інформаційно-економічному контекстному управлінні ESG-діяльністю, з орієнтацією на використання стандартів корпоративного інтегрованого звітування і стандартів систем управління (с.94-101); на встановленні на інтеграційній базис-платформі інформаційно-економічного "інтерфейсу" – базових категорійних елементів як уніфікованих інформаційно-економічних елементів системи управління і звітності підприємств, з наданням змістовних характеристик цим елементам (с.101-108);

на набутті загальносистемних категорійноорієнтованих інтеграційних ознак, у поєднанні їх на базових категорійних елементах з ознаками самоорганізаційного управління (с.104; с.109-112; с.116-118); на закріпленні категорійно скомпонованих інтеграційно-самоорганізаційних ознак за інформаційними блоками IMS (ієрархічно структурованими, з агрегуванням інформації у звітності, та наповнені змістом відповідно до потреб управління і задоволення інформаційних запитів зацікавлених сторін) і стандартами систем управління в IMSS (тобто специфікації ознак на рівні змістовних характеристик структурних елементів інформаційних блоків і стандартів систем управління), виходячи із зв'язків інформаційних блоків із стандартами систем управління (с.112-119) (результат підтверджено публікаціями № 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 49, 50, 51, 52 (див. реферат));

– розроблено конструкцію інтеграційного базису для системи (як платформи об'єднання різних підсистем та одночасно механізму ухвалення і реалізації управлінських рішень), продуктом функціонування якого будуть інтеграційні ознаки, яких набуватимуть елементи і процеси в системі, стаючи інтегрованою системою управління (с.94-96, с.119-148) (результат підтверджено публікаціями № 2, 6, 16, 44 (див. реферат));

– визначено понятійну сутність інтегрованого процесу як такого, що є результатом інтеграційного процесу – процесу набуття об'єктом управління інтеграційних ознак, вироблених в інтеграційному базисі (с.92-94; с.202-204, с.226-228; с.248-250) (результат підтверджено публікаціями № 1, 8, 9, 10, 51, 52 (див. реферат));

– розроблено модель реалізації інтеграційного процесу в умовах рефлексної взаємодії агентів-суб'єктів господарювання, яка ґрунтується на уведенні в образи агентів інтеграційних ознак та відтворенні ознак в бізнес-процесах і станах агентів на основі когерентного релевантно-параметричного опрацювання інформаційно-економічних образів (с.251-255) (результат підтверджено публікацією № 13 (див. реферат));

– розроблено інтеграційно-самоорганізаційний концепт інформаційно-економічного управління діяльністю, зміст якого склали такі елементи: якісні інформаційні й економічні властивості управління; концептуальні види управління, інтеграційний базис, інтеграційні і самоорганізаційні процеси, бізнес-процеси, стан гомеостатичної рівноваги, комплексний ("економіко-інтеграційний") стан, рішення з "інтегрованого управління" бізнес-процесами і станами (с.223-247) (результат підтверджено публікаціями № 10, 16, 17, 24, 51, 57, 58, 71 (див. реферат));

– розвинуто трактування понять інтегрованого звітування та інтеграції підсистем системи управління підприємства як взаємопов'язаних, та зміст яких визначено ґрунтуючись на застосуванні базових (уніфікованих) категорійних елементах конструктивного поєднання, через які забезпечується досягнення інтеграції шляхом набуття стандартизованими звітністю і підсистемами управління спільних інтеграційно-самоорганізаційних ознак, що підтверджує інтегрований статус звітності та системи управління суб'єкта господарювання загалом (с.65-69; с.77-80; с.86-94; с.96-101; с.117-119; с.215-222) (результат підтверджено публікаціями № 2, 3, 4, 8, 9, 51, 52 (див. реферат));

– удосконалено поєднання стандартів інтегрованого звітування і стандартів систем (підсистем) управління, які утворюють інтегровану систему управління підприємствами на основі розробленого алгоритму стикування інтеграційних і самоорганізаційних ознак на базових категорійних елементах, інформаційних блоках (стандартизованого звітування) й підсистемах управління (стандартизованих), що дає змогу комплексно розкривати інформаційно-економічний контекст розвитку системної інтеграції в управлінні бізнес-процесами (с.214-222) (результат підтверджено публікаціями № 3, 4, 6, 9 (див. реферат));

– розроблено концепцію ідентифікування комплексного стану суб'єкта господарювання, за його економічною й інтеграційною складовими (з врахуванням самоорганізаційних перетворень в системі управління), в основі якої лежить рецепція інтеграційних ознак на рівні облікових інформаційних елементів (реквізитів) показників діяльності та індикаторів інтеграційних ознак, що даватиме змогу виробляти управлінські рішення з точкового впливу на фактори формування комплексного стану підприємства (с.261-281) (результат підтверджено публікаціями № 11, 12, 37, 56, 60 (див. реферат));

– розроблено концептуальні теоретико-методичні положення якісного оцінювання комплексного стану суб'єкта господарювання, за якими оцінювання варіативних типів комплексного стану проводиться на основі змін показників ефекту і ступеня інтеграції та інтерпретації впливів на них відповідних формуючих (факторних) показників діяльності і інтеграційних ознак співвідносно до досягнення стану гомеостатичної рівноваги в межах самоорганізаційного управління, що дає змогу обрати доцільний напрям пошуку рішень в управлінні станом (с.281-303) (результат підтверджено публікаціями № 11, 12, 17, 50, 56 (див. реферат));

– удосконалено методичний підхід до оцінювання фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання, в якому передбачено рефлексивне реагування на податкове навантаження в управлінні бізнес-процесами та пошук

інтегрованих рішень між агентами-суб'єктами, зорієнтованих на отримання бажаного економічного результату, на основі когерентного релевантно-параметричного оцінювання агентних образів для зближення в ухваленні рішень (с.248-256; с.303-331) (результат підтверджено публікаціями № 13, 18, 23, 24, 26 (див. реферат));

– розроблено інформаційно(сигнально)-алгоритмічну модель процесів ухвалення та реалізації ієрархічно субординованих управлінських рішень на основі нормалізування взаємодії керівного і керованого елементів системи управління на підприємстві; модель є формалізованим базисом для інформаційно-алгоритмічної інтеграції прикладного розв'язання завдань управління (закріплених за елементами системи), в межах якого завдяки процесній технологічності рішень забезпечуватиметься «імплементация» інтеграційно-самоорганізаційних ознак в бізнес-процесах та їх формалізоване інформаційне відтворення (с.337-347) (результат підтверджено публікаціями № 19, 40 (див. реферат));

– розроблено концепцію структурного позиціонування інформаційно-економічного механізму ухвалення та реалізації управлінських рішень в інтегрованій системі управління на підприємстві, за якою інформаційна й економічна компоненти механізму інтегровано реалізуються за процесним підходом до управління через систему ухвалення й реалізації цих рішень (підсистему системи управління), що взаємодіє з функціональними підсистемами на інтеграційному базисі системи управління (в ув'язці з базовими категорійними елементами) в межах розв'язання функціональних завдань управління на основі процесно-етапно-процедурної інтеграції рішень (за етапними підсистемами системи ухвалення й реалізації рішень) , що дає змогу технологічно підтримувати параметри інтеграційних ознак і показників діяльності (як самоорганізовуваної) та утримувати інтеграційний статус системи управління (с.364-380; с.381-391) (результат підтверджено публікаціями № 14, 15, 53, 55, 59, 60 (див. реферат)).

Повнота викладу положень, висновків та рекомендацій дисертації в опублікованих автором в наукових працях

За темою дисертаційної роботи опубліковано 73 наукові і методичні праці, а саме, 39 статей у наукових фахових виданнях України, 3 публікації у наукових періодичних виданнях інших держав (зокрема, одна з них – матеріали конференції у серійному закордонному виданні, проіндексована міжнародною

наукометричною базою Scopus), 3 статті, які додатково відображають наукові результати дисертації, 22 тез і матеріалів доповідей за результатами участі у конференціях, а також 3 навчальні посібники. Крім того, серед переліку наукових праць 3 статті опубліковано у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus чи Web of Science, і 13 статей, що індексуються в інших міжнародних наукометричних базах. Усі публікації формують вагомий науковий доробок автора та повною мірою відображають представлені у дисертаційній роботі елементи наукової новизни, її теоретико-методологічні та методико-прикладні положення наукових праць, опублікованих у співавторстві дисертації використано лише ті ідеї та висновки, які є результатом особистих досліджень дисертанта, про що зазначено у переліку опублікованих праць в рефераті дисертації (с.35-43, див. реферат). Обсяг, кількість та якість друкованих праць відповідають усім встановленим вимогам щодо публікацій основного змісту дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук і, таким чином, надають автору право публічного захисту дисертаційної роботи. У роботі матеріали та висновки кандидатської дисертації дисертанта не використовувались.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

До недоліків та зауважень дискусійного характеру можна віднести:

1. На с.96 дослідження автор переходить до передумов формування інтеграційного базису в інформаційно-економічному контексті управління щодо зовнішньої і внутрішньої інтеграції суб'єктів господарювання в середовищі їх функціонування. На с.98 акцентовано увагу автора на те, що зовнішні зв'язки суб'єкта господарювання проявляються на інформаційно-комунікативному рівні взаємодії із стейкхолдерами (зацікавленими сторонами). Тому потребує уточнення застосування конкретного підсистемного функціоналу системи управління суб'єкта, який забезпечував би інформаційно-комунікативний супровід-адміністрування зовнішніх зв'язків.

2. Мінливість зовнішнього середовища, як наслідок, продукує на системи управління негативний вплив, створюючи зміни, ризики, проблеми, стреси, конфлікти тощо. Такі причини відхилень (розривів) потребують особливого специфічного методичного інструментарію управління ними. Дискусійним виступає питання про успішність застосування універсального підходу, відповідно до єдиної методології інтегрованого управління, в процесі управління різними відхиленнями з різних причин. Адже причини таких

відхилень не є лінійними в сучасному динамічному середовищі і вирішити їх через регламентування і уніфікацію складно.

3. Головною вимогою, критеріями успіху інтеграційного процесу системи управління є однозначне та ясне розуміння суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм доцільності і переваги процесного підходу для досягнення задоволеності (сформованої цінності) кінцевими результатами, без виключення, всіма залученими до інтеграційного процесу учасниками. Представляючи базисну інтеграційну платформу, автор не вказав особливості її регламентації для мікро-, малих і середніх підприємств, які переважають в структурі економіки України.

4. При формалізації концепції структурного позиціонування інформаційно-економічного механізму ухвалення та реалізації управлінських рішень в інтегрованій системі управління, не розкрито конструктивні особливості задіяння комунікаційного процесу в управлінні, як основної сполучної ланки взаємодії співробітників при ухваленні та реалізації управлінських рішень.

5. Проблеми інтеграції торкаються як внутрішнього господарського механізму так і взаємодії із стейкхолдерами. На цих інтегративних аспектах автор зосереджується в роботі. Але механізм інтеграційних ініціатив, інтеграційних взаємодій не представлений у частині інтеграційних зусиль роботодавців щодо вдосконалення ринку зайнятості в Україні. Такий підхід надав би практичності результатам дослідження.

6. Однією із особливостей інтегрованої системи управління є здатність до формування, наявність та можливість розвитку інтегративного потенціалу. В дослідженні комплексно не представлено на методичному рівні механізм розвитку інтегративної якості через інтегративні дії в інтегративний потенціал з урахуванням основних складових – системи управління підприємством та системи самоорганізаційного управління.

7. Потребує розкриття представленість інформаційно-економічного виду інтеграції в рис. 1.3 (с.95), в аксіологічному і комунікаційному аспектах, у моделюванні прийняття інтегрованих управлінських рішень.

Відповідність роботи встановленим вимогам МОН України

Дисертаційна робота виконана українською мовою, оформлена у повній відповідності з нормами і правилами МОН України, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою автора та характеризується достатньо високим науково-теоретичним рівнем. Реферат за структурою та технічним оформленням

відповідає визначеним МОН України стандартам. Зміст реферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, за своїм змістом і якістю відповідає вимогам МОН України, які висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема пп. 6, 7, 8 та 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197. Це дає можливість сформулювати висновок, що автор дисертаційної роботи Цікало Свген Іванович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04. – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

професор кафедри готельно-ресторанного
і туристичного бізнесу
Київського національного університету
культури і мистецтв
доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник освіти України

Л. Батченко

Підпис д.е.н., професора Батченко Л.В. засвідчую:

Учений секретар Вченої ради
Київського національного університету культури
і мистецтв, кандидат педагогічних наук, доцент

Н. Гайсинюк